13.10.2025

Espoon kaupungin lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 (HE 99/2025vp).
Espoo kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto kunnan talouden näkymistä ja kipupisteistä. Aihealue on laaja ja Espoo mielellään syventää lausuntoa tarvittaessa kohdennetummin.

Lausunnossamme haluamme kiinnittää huomion seuraaviin kohtiin:

1. **Valtionosuuksien leikkaus heikentää lasten ja nuorten palveluita**
2. **TE-uudistuksen rahoitusmalli ei vastaa kunnille siirtyneiden tehtävien todellisia kustannuksia**
3. **Kotoutumiskorvausten leikkaus heikentää maahanmuuttajien työllistymistä**
4. **Kohdennetussa rahoituksessa huomioitava paremmin segregaatioriskissä olevat**
5. **Kuntien eriytyminen ja Espoon merkittävä rooli Suomen kasvun moottorina**

1. Valtionosuuksien leikkaus heikentää lasten ja nuorten palveluita

Vuoden 2026 talousarvioesitykseen sisältyvä kuntien valtionosuuksiin kohdistuva 75 miljoonan euron leikkaus heikentää kuntien mahdollisuuksia turvata yhdenvertaiset sivistyspalvelut eri puolilla maata. Leikkaus kohdistuu erityisesti kasvaviin kaupunkeihin, joissa palvelutarpeet lisääntyvät nopeasti. Leikkaus on myös suunniteltu toteutettavaksi epätasa-arvoisesti prosenttiperustaisesti eikä asukasperustaisesti. Espoossa tämä näkyy kasvavana talouspaineena varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja kotoutumista tukevissa palveluissa.

Huomioitavaa on, että kunnilla on edelleen käynnissä sote-uudistuksen siirtymäaika. Uudistuksen rahoitusmalli oli symmetrinen koko maan tasolla, mutta yksittäisten kuntien kohdalla oli suuria eroja. Espoolta leikattiin sote-uudistuksen yhteydessä n. 200 milj. euroa enemmän verotuloja kuin mitä sote-palvelujen järjestämiseen käytettiin rahoitusta. Tätä verotulojen liiallista leikkausta valtio on korvannut sote-muutosrajoittimella ja siirtymätasauksella (sote-erät), mutta ne korvaavat menetetystä rahoituksesta vain osan, n. 60 %. Muutosrajoitin on lisäksi staattinen, eikä sitä koroteta väestönkasvu- tai indeksiperusteisesti. Näin ollen Espoo menettää liikaa leikatun verotulon lisäksi myös verotulojen kasvun, koska staattinen sote-erä ei kehity verotulojen tavoin.

Valtionosuusuudistus on käynnissä ja sen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2027 alusta. Uudistuksen sisällöstä ei ole vielä päätöksiä ja samaan aikaan kuntien tulee tehdä Kuntalain velvoittamaa koko taloussuunnitelmakautta koskevaa valmistelua. Uudistusten lyhytnäköisyys ja ennakoimattomuus vaikeuttavat kohtuuttomasti kuntien kestävän talouden ja toiminnan

suunnittelua. Uudistusten euromääräiset vaikutukset on myös huomioitava kokonaisuutena. Muutoksia ei voida toteuttaa ilman, että huomioidaan niiden euromääräinen ja kumulatiivinen kokonaisvaikutus jokaiselle kaupungeille. Valtion tulee varmistaa, että kokonaisvaikutus yksittäiselle kaupungille ei ole kohtuuton.

2. TE-uudistuksen rahoitusmalli ei vastaa kunnille siirtyneiden tehtävien todellisia kustannuksia

TE-uudistuksen myötä käyttöön otettu uusi rahoitusmalli ja muutokset kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ovat lisänneet kuntien taloudellista vastuuta työllisyyspalveluista. Kunnille kompensoitiin siirtyvien palvelujen rahoitus sekä työttömyysturvamenojen maksuvastuun laajeneminen. Palvelurahoitus kohdennetaan osana peruspalvelujen valtionosuutta laskennallisten kustannusten perusteella, jotka määräytyvät työikäisten, laajan työttömyyden ja vieraskielisyyden määrän mukaan. Vuoden 2026 valtionosuusrahoitus perustuu vuoden 2024 tilastoihin.

Työvoimapalvelujen siirron tuli olla kustannusneutraali, mutta kuntien valtionosuuksien lisäys ei ole vastannut lakisääteisten tehtävien todellisia kustannuksia. Tehtävät on siirretty kunnille voimakkaasti aliresursoituina. Resurssien riittämättömyyteen ovat kiinnittäneet huomiota Valtiontalouden tarkastusvirasto (Tarkastuskertomus 16/2023) ja eduskunnan tarkastusvaliokunta (TrVM 1/2025), joka on edellyttänyt työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön turvaavan vaikeasti työllistyvien tarvitsemat sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja työllisyyspalvelut.

Palvelurahoituksessa on pysyvä kahden vuoden viive, eikä se vastaa todellista palvelutarvetta. HE 99/2025 vp:n mukaan kuntahallinto on aiempaa suhdanneherkempi, sillä menot reagoivat työllisyyskehitykseen. Työttömyysturvamenojen kompensaatio perustuu vuoden 2023 työttömyystietoihin, eikä rahoitusta tarkisteta vuosittain. Rahoitus ei huomioi työttömyyden, väestömäärän tai toimintaympäristön muutoksia. Nykyinen suhdannetilanne on osoittanut mallin haasteet: kasvukaupunkien ja kasvavien alueiden kustannuspaine kasvaa, vaikka työttömyys laskisi, mikä aiheuttaa rahoitusvajetta. Espoon kaupunki katsoo, että rahoitusmallissa tulee huomioida väestönkehitys ja suhdannevaihtelut myös tilanteissa, joissa työttömyys nousee.

Hallitusohjelman mukaan TE-palvelujen rahoituksen, ohjausjärjestelmän ja asiakaspalvelun lainsäädännön tulee turvata kuntien todelliset mahdollisuudet ratkaista kohtaanto-ongelmia kannustinjärjestelmän edellyttämällä tavalla. Todelliset vaikutusmahdollisuudet eivät kuitenkaan ole toteutuneet. Hallitus on pyrkinyt vähentämään pohjoismaisen työvoimapalvelumallin (POMA) mukaista sääntelyä, mutta Espoon kaupungin näkemyksen mukaan toimet ovat riittämättömiä. Työvoimapalvelujen uudistusta tulee jatkaa siten, että työnhakijan palveluprosessin harkintavaltaa laajennetaan ja resurssit voidaan kohdentaa vaikuttavasti ydintehtäviin: työnvälitykseen, osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseen, alkavan yritystoiminnan tukemiseen ja yritysten toimintaedellytysten vahvistamiseen. Sääntelyn keventäminen ei saa johtaa rahoituksen vähentämiseen, vaan vapautuvat resurssit tulee suunnata työvoimaviranomaisen ydintehtävään ja toiminnan vaikuttavuuden kehittämiseen.

3. Kotoutumiskorvausten leikkaus heikentää maahanmuuttajien työllistymistä

Kotoutumiskorvausten leikkauksella on merkittäviä vaikutuksia maahanmuuttajien työllisyyspalveluihin. Espoon kaupunki pitää valitettavana, että maahanmuuttajien kotoutumiskorvauksista esitetään leikattavaksi 8 % vuoden 2026 määrärahoista. Samaan aikaan, kun pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajien määrä kasvaa, rahoitus heidän kotoutumispalveluihinsa laskee. Hallituksen esityksessä todetaan, että maahanmuuttajien työllistymistä ja mukaanpääsyä suomalaiseen yhteiskuntaan tuetaan maahanmuuttajien kielitaitoa ja ammatillisia valmiuksia vahvistamalla sekä yhteiskunnan tuntemusta ja osallisuutta edistämällä. Näiden tavoitteiden edistämiseksi Espoossa tarvitaan mm. niin suomen kuin ruotsinkin kielikoulutuksia ja vaikuttavia kotoutumispalveluja riittävästi.

TE-palvelujen siirryttyä kunnille Espoossa jo vuoden 2025 aikana kotoutumispalvelujen rahoitusta katettiin muiden työllistymistä edistävien palvelujen rahoituksella eikä palveluja ollut riittävästi. Rahoituksen leikkaus ei tue valtion tavoitetta edistää maahanmuuttajien työllisyyttä. Espoon kaupunki katsoo, että kotoutumispalvelujen rahoitusta ei tule leikata, vaan sitä on vahvistettava kasvavien palvelutarpeiden mukaisesti.

4. Kohdennetussa rahoituksessa huomioitava paremmin segregaatioriskissä olevat

Espoo pitää myönteisenä, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvorahoitukseen kohdennetaan 25,2 miljoonaa euroa. Rahoitus tulisi kuitenkin suunnata erityisesti alueille ja kouluille, joissa segregaatiokehitys on näkyvää ja tuen tarve suurin. Näin vahvistetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja ehkäistään eriarvoistumista.

Aamu- ja iltapäivätoiminta tukee lasten hyvinvointia, perheiden arkea ja kotoutumista. Perusopetuslain mukaisen aamu- ja iltapäivätoiminnan 7 miljoonan euron valtionosuusleikkaus heikentää näitä tavoitteita. Maksujen mahdollinen korotus samaan aikaan voi lisätä eriarvoisuutta ja asettaa perheet eriarvoiseen asemaan.

Espoo korostaa oppimisen tuen uudistuksen onnistuneen toimeenpanon tärkeyttä kaikilla koulutusasteilla. Kunnat tarvitsevat riittävää ohjeistusta ja resursointia, jotta tuki voidaan järjestää laadukkaasti. Rahoituksen riittävyys ja sen kohdentumisen läpinäkyvyys ovat avainasemassa lasten ja nuorten yhdenvertaisen oppimisen turvaamisessa.

Valmistava opetus ja sen lisäopetus ovat keskeisiä kotoutumisen ja oppimisen edellytysten vahvistamisessa. Määrärahojen riittävyys on turvattava, jotta kaikille maahanmuuttajataustaisille oppivelvollisille voidaan tarjota laadukas valmistava opetus. Palvelujen on oltava saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi. Yleisesti kun rahoitusta leikataan tai kohdennetaan uudestaan, olisi erityisen tärkeää arvioida keihin muutokset kohdistuvat. Nyt on suuri riski, että muutokset lisäävät eriarvoisuutta.

5. Kuntien eriytyminen ja Espoon merkittävä rooli Suomen kasvumoottorina

Espoo on kasvanut suhteellisesti eniten kaikista Suomen kaupungeista viime vuosina. Viime vuonna väkiluku kasvoi n 6 900 asukkaalla ja tänäkin vuonna asukasmäärä kasvaa lähes 6 000 asukkaalla. Espoon väkiluvun kasvu on tänä vuonna n 34 prosenttia koko Suomen väestönkasvusta. Väestönkasvu sekä erityisesti lasten ja nuorten määrän kasvu keskittyy Espooseen ja muihin isoihin kaupunkeihin. Suurten kaupunkien tulee kyetä vastaamaan kasvavan ja monimuotoistuvan väestön tuomiin haasteisiin ja palvelutarpeisiin.

Espoo toimii koko Suomen kasvun moottorina, sillä Espoosta saatavat tulovero- ja yhteisöverokertymät ovat merkittävä osa valtion taloutta. Vuonna 2023 Espoosta valtiolle tuleva verokertymä oli 2,7 miljardia euroa ja se on vuosittain noin kymmenesosa koko Suomen verokertymästä. Vaikka Espoon kaupungin saama verotulokertymä on pienentynyt sote-uudistuksen takia, espoolaisten verorasitus ja sitä kautta osuus valtiolle kerätystä verosta ei ole keventynyt. Se vain ohjautuu muualle kuin Espoolle.

Espoon mittavaa investointiohjelmaa ovat kasvattaneet valtion ja pääkaupunkiseudun välisen maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimuksen (MAL-sopimus) toteuttaminen. Nämä ratkaisut ovat osaltaan johtaneet asukasmäärän ja palvelutarpeen kasvuun vahvasti valtion normittamissa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen palveluissa. Espoolle tämä on päivittäisen palvelujen järjestämisen lisäksi tarkoittanut myös kasvavia investointeja päiväkoti- ja koulutiloihin. Samaan aikaan alueella kerätyistä veroista entistä suurempi osa on valtion päätöksillä siirretty kaupungin talouden ulkopuolelle. Kaupungin rahoitusosuudet kasvua edistäviin investointeihin tulisi pienentyä samassa suhteessa kuin verorahoitusta on leikattu. Valtion tulee osallistua jatkossa nykyistä enemmän MAL–sopimuksen mukaisten investointien rahoittamiseen, jotka tukevat kestävää kasvua.

Espoon tekemät investoinnit kasvattavat valtion verotulokertymää ja kasvu hyödyttää koko Suomen talouskasvua. Valtionosuusjärjestelmä tai muut uudistukset eivät saa heikentää kasvukaupungin investointien rahoituskykyä ja mahdollisuutta investointien toteutukseen. Kasvukaupungit, kuten Espoo, eivät myöskään voi olla kattamassa muun julkisen sektorin alijäämäisyyttä.